

PsittaScene

EXTRA BIJLAGE BENELUX

Bonaire's "Lora" (pag. 2-4)

Door Sam Williams

De Geelschouder amazonepapegaai *Amazona barbadensis* is zeker niet één van de zeldzaamste papegaaien in de huidige wereld.

Er zijn kleine populaties op vier Caribische eilanden en een paar meer geïsoleerde populaties leven verspreid over de noordelijke gebieden van Venezuela. Op het eiland Bonaire alleen schat men dat er zo'n 400 van deze charismatische vogels leven. Getallen echter schetsen niet het volledige plaatje. De wilde populaties van de Geelschouder amazone hebben geleden onder verlies van habitat, droogte, plundering en het meest van intensief stropen. Er zijn waarschijnlijk een paar duizend stuks van deze soort in totaal en de populaties mogen stabiel lijken, maar met heel weinig vogels die erbij komen in het wild vanwege stropen, komt de wilde populatie op leeftijd. Als er niets wordt gedaan, zullen in verloop van tijd deze populaties zeker verdwijnen.

Gedurende de zomer van 2003 bracht ik een bezoek aan Bonaire om meer te weten te komen over deze Geelschouder eilandpopulatie en ze te helpen met bescherming. Een paar mensen hebben van dit Hollandse eiland gehoord en de meeste hiervan kennen Bonaire vanwege de prachtige riffen dat het omringt. Inderdaad worden deze riffen gezien als de beste in het Caribisch gebied en toeristen met liefhebberij voor duiken zijn een belangrijk onderdeel geworden voor de economie van het eiland. De waarde

van de riffen heeft een uitgebreid niveau aan bewustzijn en bescherming voor het milieu gebracht. Gelukkig beperkt dit bewustzijn zich niet alleen tot de waterwereld. De Geelschouder, lokaal bekend als "Lora", is een hooggeachte en beschermde soort en de eilandregering is nauw betrokken bij hun bescherming. Er zijn in de voorgaande jaren bewustwordingscampagnes geweest en afgelopen jaar vond er een ringcampagne plaats, waarbij alle huisdier Lora's een unieke ring kregen. Als er nu iemand wordt gevonden met een Lora als huisdier zonder ring kunnen ze een forse boete tegemoet zien, plus confiscatie van hun vogel (zie PS febr. 2003).

De papegaaien leven in een droog, doornachtig habitat bestaande uit relatief kleine bomen, bosjes en veel cactussen. Ze eten een verscheidenheid aan fruit en zaden van zowel inheems als gecultiveerde planten. Ze kunnen zich ook rechtstreeks voeden aan de sappige punten van de cactussen hoewel dit blijkbaar niet hun favoriete voedsel is. Regengebrek is een veel voorkomend probleem en dit heeft een duidelijk een grote invloed op het hele ecosysteem. De Lora's hebben ontdekt dat als er voedselschaarste is in hun natuurlijke habitat, de tuinen van mensen in de twee steden een beter voedselaanbod bieden. Toen ik voor het eerst aankwam, stond ik er versteld van papegaaien te zien hangen aan de bomen en in heel Kralendijk (de hoofdstad) te zien eten. Afgelopen jaar

kreeg Bonaire slechts 105mm regen tot en met september, minder dan het gemiddelde voor die periode. In voorgaande jaren is droogte een groot probleem voor de Lora's geweest en in tenminste twee gevallen wordt aangenomen dat letterlijk honderden papegaaien zijn gestorven ondanks de inspanningen van de eilandbewoners om fruit te geven. De tolerantie t.o.v. zwervende papegaaien, die het heerlijke fruit van de bomen in de tuin ontdoen, is opmerkelijk hoog en dit is hoogstwaarschijnlijk het resultaat van het eerdere campagnewerk. Eindelijk viel er in juli wat regen en dit bracht een enorme verandering aan de habitat en de verspreiding van de papegaaien met zich mee. In bijna één nacht groeiden de bladeren aan de bomen en struiken en de papegaaien verdwenen uit de steden. Als de vogels in en rond Kralendijk waren, hadden ze drie rustplaatsen binnen een paar kilometer van het stadscentrum en iedere avond kon je in elke ervan wel 20-40 vogels zien. Direct na de juliregen waren deze plaatsen bijna verlaten. Men had mij een aantal andere rustplaatsen verteld buiten de steden, maar vóór de regen waren de meeste hiervan niet actief. Plotseling waren deze gebieden weer vol met papegaaien en één in het bijzonder had wel meer dan 60 vogels. Deze was aan de kop van een kleine vallei en het geluid vlak voor het vallen van de avond was werkelijk fantastisch.

Een armzalig broedseizoen

Lora's staan erom bekend te nestelen in bomen en rotsspleten. Er zijn maar weinig bomen op het eiland, die groot genoeg zijn om een nestgelegenheid te bieden voor een amazone en jammer genoeg lijkt het of nesten die eens actief waren ook allemaal waren gestroopt.

Wat alleen beschreven kan worden als gedachteloos en kortzichtige benadering hebben stropers met kettingzagen toegangsgaten gezaagd waardoor de nestholte natuurlijk nutteloos achterlaat voor toekomstige broedseizoenen. Dit jaar waren er maar weinig signalen van broedende papegaaien en dit was zeker te wijten aan gebrek aan regen. Ik vond maar twee nesten die actief waren en deze waren allebei in rotsholen op steile rotswanden, één op een heuveltop, de andere vlakbij zee. Dit was een beperkt voorbeeld, maar het gaf me niettemin een gelegenheid het nestgedrag van de Lora te observeren en te ontdekken met welke moeilijkheden de broedende vogels vooral op Bonaire geconfronteerd worden.

Het eerste teken van broedgedrag zag ik doordat een man een pop voerde in een boomtop tegen donker. De pop was heel aanhouden d aan het bedelen en ze kreeg wel tien minuten lang een enorme hoeveelheid voedsel van de man. Daarna gingen ze geleidelijk aan de heuvel op, terwijl ze tussendoor in een paar bomen langs de weg stopten. Op het moment dat het paar de kleine aardlaag op de top van de heuvel bereikte, ging het licht afnemen en ze waren zóver weg dat ze slechts kleine groene stipjes in mijn kijker waren. Ik tuurde door de kijker om te zien wat er gebeurde, maar één groene stip verdween beslist in een holte en kort erna, vloog de andere terug naar de vallei naar een rustplaats. Ik had een nest gevonden! De pop sliep in de nestholte, maar de man ging waarschijnlijk naar een gewone rustplaats.

Met behulp van klimtuig was het later mogelijk de holte te bereiken. De eerste inspectie wees uit dat het paar twee eieren had en een net uitgekomen kuiken. Beide eieren kwamen uit en ik kon de vroege ontwikkeling van de kuikens volgen, maar jammer genoeg probeerde Pareloog lijsters *Margarops fuscatus* het nest af te pakken en binnen 10 dagen na het uitkomen van het oudste kuiken waren ze allemaal gedood. Na de vreugde van het totaal onverwacht vinden van een actief nest was het verlies van deze drie kuikens verschrikkelijk.

Een afdaling naar de holte van het tweede nest (vlakbij zee) wees uit dat het niet mogelijk was inspecties uit te voeren. De tunnelingang was meer dan 2m lang. Ik

bleef het paar bezoeken en hun gedrag observeren, maar ik was niet blij te ontdekken dat pareloog lijsters regelmatig aanwezig waren. Het paar leek hetzelfde te voelen over de lijsters en ze vertoonden agressief gedrag. Waaronder uitspreiden van de staart en hun vleugels opwaarts spreiden terwijl ze schreeuwden. Jammer genoeg mislukte dit nest ook en omdat herhaald gezien werd dat er lijsters in de buurt van het nest waren denk ik dat zij de oorzaak zijn.

Van het controleren van de nesten vorig jaar lijkt het erop dat de pareloog lijsters een serieus probleem zijn. Werk in de toekomst zal een groter aantal nesten moeten omvatten of dit inderdaad de oorzaak is voor de populatie van de Lora in heel Bonaire. Als in werkelijkheid slechts een klein percentage nesten mislukken vanwege lijsters dan zouden onze beschermingspogingen misschien effectiever zijn als we ons op andere problemen richten. Dit benadrukt de belangrijkheid om eerst onderzoek te doen naar de papegaaien zelf om te ontdekken wat de meest serieuze problemen zijn en dan goed onderbouwde beslissingen te nemen m.b.t. beschermingsmanagement.

De zorg voor gevangen Lora's verbeteren

Tijdens de registratiecampagne in 2002 werden er meer dan 600 huisdierpapegaaien geringd. Er zijn bijgevolg meer gevangen Lora's op Bonaire dan in het wild. Dit is ondanks dat het verboden was papegaaien uit wilde nesten te halen. Hopelijk is het ringen en de handhaving van de beschermde statuswet van de papegaaien nu zal bijdragen aan een afname van het stropen. Toen het ringen werd uitgevoerd, werd er aan de eigenaren gevraagd hoe oud hun vogel was en de resultaten waren alarmerend, bijna de helft van de gevangen Lora's (werd gezegd) zijn minder dan 5 jaar oud en minder dan de helft zijn meer dan 10 jaar oud. Deze aantallen suggereren dat in de laatste vijf jaar rond de 300 kuikens uit het wild zijn weggehaald, maar eigenlijk kan dit cijfer vele malen hoger zijn omdat hierin niet de gestorven kuikens zitten. Het lage aantal oudere vogels suggereert dat veel van deze gevangen vogels jong sterven, met als voor de handliggende oorzaak slechte verzorging.

Als het niveau van verzorging aan de vogels wordt verbeterd dan zou dit zowel voor de gevangen als voor de wilde vogels een vooruitgang zijn. Ten eerste zouden de gevangen vogels een betere kwaliteit van leven hebben en ten tweede

als gevangen vogels langer leven zou de druk op de wilde nesten, in theorie, worden verminderd. Met dit in gedachten werd er een campagne voor verzorging van huisdieren gestart. Ik had het geluk kennis gemaakt te hebben met Anna Paulette, een dame van Bonaire die afgelopen jaar in het ringenteam had gezeten. Het leek of ze iedereen op het eiland kende en zelf een papegaaihouder was ze enthousiast om goede papegaaienzorging aan te leren en te promoten. Met Anna als campagneleider maakte een wezenlijk verschil omdat ze niet alleen Papiaments sprak, de lokale taal, maar de lokale bevolking had respect voor haar en waren geïnteresseerd om van haar te leren. Voor elke week dat de campagne liep, promoveerde we een aspect van goede verzorging. Waaronder het hebben van een grote kooi, de vogel aandacht geven, vers hout geven en, het meest belangrijke, dieet. WE bezochten eigenaren van Lora's, die één van de onderdelen goed uitvoerde en werden "Eigenaar van de week" van de campagne. Hun foto verscheen in de lokale kranten (Engels en Papiaments) met een artikel waarom ze waren gekozen en waarom dat aspect belangrijk was voor goede verzorging, vaak met een vergelijk naar het gedrag van de wilde soort. Deze artikelen werden ook uitgezonden op de eilandradio. Het promoten van verzorging van papegaaien i.p.v. anderen aanmoedigen om een papegaai te gaan houden bleek een uitdaging, maar we zorgden er voor dat ieder artikel de lezer er aan herinnerde dat de Lora een beschermde soort is.

Verdere studie en bescherming

Kortweg is het bestuderen van het nestelen van de Lora en de moeilijkheden die ze tegemoet zien overduidelijk een prioriteit. In 2003 beperkte gebrek aan regen deze mogelijkheid. Natuurlijk is dit al een belangrijke informatie. Regen en voedsel zullen moeten worden onderzocht in de toekomst ten opzichte van broedsucces. Ik ben uitgenodigd terug te komen naar Bonaire om mijn werk voort te zetten en ik ben op dit moment een fondsenvoorstel aan het voorbereiden. Bescherming op lange termijn van de Lora zal afhangen van een veel breder onderzoek. Er blijft nog twijfel bestaan over de mogelijke benoeming van de ondersoort op het eiland van *Amazona barbadensis rothschildi* en dit heeft belangrijke consequenties voor hun bescherming. Ik ben nu op zoek naar fondsen voor een 3-jaarlijkse afstudeeropdracht met Dr. Jim Groombridge van het Durrell Institute of

Conservation and Ecology aan de Universiteit van Kent in Canterbury. Deze studie zal onderzoek doen naar de banden van de soorten door morfologische en ethische variatie te evalueren. Bovendien

zal ik nagaan hoe ernstig droogte zijn terugslag heeft op de nakweek van de Lora en hun mogelijkheid genetische diversiteit te handhaven. Dit zijn twee sleutelparameters tot herstel en natuurlijk

de vergaarde informatie van deze studie kan gebruikt worden ten voordele van toekomstige bescherming van andere soorten. Dankbetuiging: zie Engelse tekst.

Bescherming van de Ultramarijn -of Smaragd lori op de Marqueses eilanden (pag. 4-7)

Door Marc Ziembecki, Universiteit van Adelaide en Philippe Raust, Société d'Ornithologie de Polynésie

Verspreid liggend in Stille Zuidzee op eilanden bedekt met palmbomen, omringd door tropische turkoois blauwe wateren, voelen een groep lori's zich wonderwel in hun omgeving thuis. Beschreven door tientallen avonturiers en natuurliefhebbers over dit deel van de wereld als zijnde de prachtigste vogels ter wereld, de Vini genus bestaat uit vijf charismatische, kleurrijke soorten.

Onder het finier van hun tropisch eilandenparadijs echter bevindt zich een milieucrisis. In vroeger tijden hadden ze de naam de hoogste vogelsterfte te hebben, procentueel gezien, van alle soorten in welke regio dan ook op deze aarde. Dit verlies is zó uitgesproken, dat sinds de komst van mensen naar dit eiland van oost Polynesië er meer landvogels zijn uitgestorven dan er nog in leven zijn (Steadman 1989).

Eilandvogels zijn bijzonder ontvankelijk voor door mensen veroorzaakte veranderingen vanwege hun natuurlijk kleine populatiegrootte, hun kwetsbaarheid voor kleine milieuveranderingen en hun ecologische naïveteit ten opzichte van geïntroduceerde soorten. De toestand van deze vogels van de Stille Zuidzee wordt belicht door hun papegaaiensoorten, met name de Vini genus van lori's. Vier van de vijf Vini soorten worden beschouwd als bedreigd of kwetsbaar voor uitsterven (IUCN 2000) terwijl twee soorten, *V. sinotoi* en *V. vidivici* zijn uitgestorven sinds de menselijke bewoning in het gebied begon (Steadman 1989).

Bedreigingprocessen

De bedreigingen die de lori's tegemoet zien zijn bekend: verlies van habitat en degradatie vanwege overbegrazing, houtkap, landbouw en onkruidengroei, jagen voor voedsel, veren en de dierenhandel en onbetwist de grootste bedreiging is de introductie van uitheemse soorten die een concurrent of een vijand voor de inheemse natuur zijn. Van alle geïntroduceerde soorten is de belangrijkste dreiging voor de Vini populatie ratten, vooral als nestrovers. Zwarte ratten *Rattus rattus* in het

bijzonder, die lenig, snel en boomklimmers zijn, hebben de populaties van verscheiden vogels op veel eilanden in de gehele Stille Zuidzee en daarbuiten gedecimeerd (Atkinson 1985; Martin et al 2000). De teruggang van vele populaties van Vini lori's in de afgelopen jaren is parallel gelopen met de explosieve toename van zwarte ratten op omliggende eilanden. Lori's zijn vooral gevoelig voor nestpredatie omdat ze nestelen in boomholtes die zwarte ratten eveneens graag als nest en slaapplaatsen gebruiken. Het effect van ratten, die vooral doordringen in gebieden waar nestholtes schaars zijn, waar het aantal ratten hoog ligt en waar stukken habitat hun effecten duidelijker voelbaar zijn doordat ze favoriete habitats blijven.

Een spectaculaire vogel
Inheems op de Marquise eilanden van Frans Polynesië, waar hij plaatselijk bekend staat als de pihiti, is de Ultramarijn lori Vini ultramarine onbetwist de meest spectaculaire vogel. Weinig soorten vertonen zo vibrerend hun tropische eiland omgeving als dit kleine juweel met kleuren blauw zó levendig en duizelingwekkend, om de woorden van Michael Parfit te gebruiken, dat ze "de essentie van de zee rechtstreeks naar de boomtoppen brengen". Maar zoals alle juwelen is de pihiti zeldzaam, zó zeldzaam dat hij wordt gezien als de meest bedreigde lori.

Midden 70-jaren kwam de soort op drie Marquise eilanden voor, Ua Pou, Nuku Hiva en Ua Huka.

Tegelijk met de vestiging van zwarte ratten ondergingen de populaties op Ua Pou en Nuku Hiva een rampzalige teruggang zó hevig dat eind jaren 90 nog maar enkele stuks overleefden op de twee eilanden, met slechts een relatief gezonde populatie op het kleine ratvrije eiland Ua Huka. Om de dreiging door ratten vóór te blijven werd, tussen 1992 en 1994, een translocatie van 29 vogels uitgevoerd van Ua Huka naar Fatu Iva, het meest zuidelijke eiland van de Markiezen (Kuehler et al. 1997). Hoewel in 1997 de aantallen waren toegenomen (Liebermann et al 1997), vestigden zich midden/eind jaren 90 zwarte ratten en de populatie is

geleidelijk aan afgenomen en staat nu op de rand van uitsterven (Ziembecki et al 2003).

Er is geen gedetailleerd onderzoek gedaan naar de biologie of beschermingseisen van de Ultramarijn lori. De soort staat bekend dat ze overwegend voorkomen in bergbossen, hoewel hij ook voorkomt op bananen, kokosnoot en mango plantages in kustgebieden (Holyoak en Thibault 1984). Zoals de meeste lori's bestaat hun dieet voornamelijk uit stuifmeel, fruit en nectar, er is echter geen informatie over de relatief belangrijkheid van voedselsoorten of seizoenvoorkeur. Ze nestelen tussen juni en augustus hoewel ze over het algemeen het hele jaar door broeden en er werden jongen gesignaleerd in januari en februari (R.Sulpice pers.comm.). Ze gebruiken boomholtes of holen in oude kokosnoten als nest en meestal leggen ze twee eieren.

Onderzoek en beschermingspogingen

In een poging de huidige status van de populatie van de Ultramarijn lori vast te stellen en de dreiging op de Marquise eilanden veroorzaakt door geïntroduceerde ratten aan te tonen, starten we de eerste stap in een onderzoek –en beschermingsprogramma ontworpen om onze kennis van de biologie en beschermingseisen van de soort te vermeerderen en de teruggang van de populatie van de soort om te keren of tenminste te stabiliseren.

Derhalve waren onze voornaamste doelstelling van het project om:

- * de huidige status en verspreiding van de populaties van de soort op elk eiland binnen zijn gebied uit te vinden;
- * fundamentele informatie te verzamelen over het gebruik van habitat en de ecologie van de lori's met vooral de nadruk op eisen van voedsel en nestgelegenheid;
- * de ratvrije status van het eiland Ua Huka bevestigen en maatstaven te introduceren om de introductie van ratten naar het eiland te voorkomen;
- * de verspreiding en dichtheid van de ratten op Fatu Iva vast te stellen en de uitvoerbaarheid van een

uittroeiingsprogramma op het eiland evalueren;

* maatstaven vastleggen om de dreiging veroorzaakt door nestpredatie door zwarte ratten op Fatu Iva te weerleggen en de uitvoerbaarheid te bereiken voor zulke maatstaven op Ua Pou en Nuku Hiva;
* bewustwording te kweken onder de bevolking m.b.t. de status, eisen en bedreigingen van de Ultramarijn lori en andere vogels op Marquise eilanden. De studie werd uitgevoerd op de vier eilanden binnen dezelfde gebieden; Nuku Hiva, Ua Pou, Ua Huka en Fatu Iva in de Markies archipel van Frans Polynesië. De Marquise eilanden zijn de meest geografisch afgelegen groepen oceanische eilanden die in de zuidoostelijke Stille Zuidzee zo'n 4.850km van Mexico, het dichtstbijzijnde vasteland en 1400km van de Frans Polynesische hoofdstad Papeete. Er zijn twaalf eilanden in de groep 350km lang van noordoost tot zuidwest, waarvan zes worden bewoond met een totale bevolking van 7500 mensen. De eilanden zijn klein, vulkanische uitstulpingen gekarakteriseerd door ruw, onregelmatig reliëf en wisselend klimaat dat heeft geresulteerd in diverse microhabitats op de eilanden met vegetatie variërend van laag droog struikachtig land, grasland en bos tot regenwoud op de bovenste winderige hellingen en toppen. Veel van de eilanden worden intensief begraaasd door geïntroduceerde herbivoren (geiten, koeien, schapen en paarden) en zijn af en toe onderhevig aan branden en cyclonen resulteren in grote gebieden grasland en onkruidgroei. Dorpen hebben uitgebreide gecultiveerde tuinen waaronder veel geïntroduceerde vruchtbomen en bloeiende planten en de meeste families in de dorpen hebben bovendien kleine stukjes grond vlakbij die overwegend bestaan uit kokosnootpalmen, bananen, papaja, broodvruchten en mangoplantages.

Schattingen van verspreiding en populatie

Om de populatiegrootte van de lori te schatten op het eiland Ua Huka werden de lori gevolgd door het installeren van dwarsdoorsnedenlijnen in elk van de zes belangrijkste habitats op het eiland en dan overeenkomende dichtheidsaantallen in elk habitat om de bruikbaarheid van dat habitatype door determinering van de vegetatiekaarten en luchtfoto's. We schatten dat het eiland op dit moment een populatie bevat van circa 2.375 stuks met een minimum van 1.763 en een maximum van 2.897. De grootste dichtheid kwam voor in de botanisch tuinen en in kokosnoot -en fruitboomplantages.

Hoewel de populatie op Ua Huka nog steeds tamelijk sterk is, is hij desondanks hoogst kwetsbaar als ratten ooit het eiland bereiken dan zal binnen 20 jaar na de introductie hetzelfde met de populatie gebeuren als voorheen op andere eilanden.

De lage aantallen lori's op de eilanden Nuku Hiva, Ua Pou en Fatu Iva sloot het gebruik van de dwarsdoorsnedenlijnen, zoals gebruikt op Ua Huka, uit. In plaats hiervan werden er uitgebreide zoektochten gehouden door de meest voor de hand liggende habitat op die eilanden. Gesprekken met lokale bewoners werden uitgevoerd en bewees een effectieve manier van verzamelen van informatie op over locaties en patronen van teruggang in aantallen pihiti in de afgelopen tijd. Ondanks intensieve pogingen daartoe werden er geen lori's gezien op Nuku Hiva terwijl na een week zoeken er maar één werd gezien in de bovenste regionen van de vallei op Ua Pou. In drie weken tijd werd er maar 8x óf enkele stuks of paren lori's gezien. Alle observaties waren in dezelfde omgeving van het eiland gedaan, daarom is het heel goed mogelijk dat dezelfde vogels herhaaldelijk zijn gezien. Volgens onze bevindingen schatten we dat er minder dan tien en mogelijk slechts drie stuks nog op Fatu Iva zijn.

Aspecten van voeding en nestecologie

Om meer te begrijpen van de biologie van de pihiti bestudeerden we ook de aspecten van hun voorkeur voor voedsel en nestelen. Gedurende het voedselonderzoek met dwarsdoorsnedenlijnen en waar mogelijk deden we metingen. Er werden in totaal 29 voedselitems geregistreerd bij viervoedselbronnen, waarbij geteld werd dat mango fruit en stuifmeel en nectar van de kokospalm, bananen en inheemse Hibiscus tileaceus bloemen voor meer dan de helft van al hun voedsel uitmaakt. Mogelijke nestplaatsen van lori's op Ua Huka werden gelokaliseerd door zoektochten, toeval en het consulteren van lokale landeigenaren. Omdat het hoofddoel was uit te vinden welke boomtypen de voorkeur genoten zodat we kunstmatige nesten strategisch konden worden geplaatst in favoriete nestbomen. We bepaalden dat nestgebruik in het algemeen als observatie van één of twee stuks die actief op onderzoek waren of een boomholte gebruikte hoewel het misschien niet tot nestelen kwam. Er werd bij acht gelegenheden gezien dat lori's van nestholten gebruik maakten of onderzochten in vier soorten bomen, nl.

Artocarpus altilis, *Pometia pinnata*, *Pandanus tectorius* en *Hibiscus tileaceus*. Op Ua Huka werden rattaxaties gedaan om de rattenvrije status van het eiland te bevestigen en gericht op de belangrijkste dorpen van het eiland vooropgesteld als ratten voorkwamen op het eiland dat ze hoogstwaarschijnlijk in een bevolkt gebied zouden leven. Alleen Fidzji ratten *Rattus exulans* en gedomesticeerde huismuizen *Mus musculus* werden gevangen. In de Punahitahi vallei op Fatu Iva vingen we ratten als onderdeel van een gezamenlijk programma met de Fatu Iva Monarch Conservation Project, een project dat tevens gerund wordt door de Société d'Ornithologie de Polynésie om deze kritisch bedreigde Fatu Iva soort te helpen beschermen (Blanvillain en Ziembicki 2002). In totaal werden er vier ratten gevangen op Fatu Iva; twee Fidzji ratten en twee zwarte ratten. De datum van aankomst en vestiging van de zwarte rattenspopulatie op het eiland heeft, naar men aanneemt, plaatsgevonden midden/eind 1990. Hoewel de omvang van hun verspreiding op het eiland niet bekend is, wordt aangenomen dat ze nu over het hele eiland leven. De grootte en ruwe topografie op Fatu Iva verhinderd een rattenuittroeiingsprogramma voor het eiland. Maar gearrangeerde en strategisch opgezette rattencontrole zijn een effectieve manier de aantallen ratten in bepaalde gebieden onder controle te houden. De grootste mogelijkheid en noodzaak van zulke programma's zijn in de favoriete gebieden van de pihiti en de Fatu Iva monarch vlinder en die gebieden waar het in het belang van de lokale bevolking is om de ratten onder controle te houden (b.v. kokosnootplantages). Het is in zo'n gebied dat onze controles in de Punahitahi vallei werden gemaakt (zie foto).

Beschermingspogingen

Beschermingsacties werden ondernomen op de eilanden Fatu Iva en Ua Huka. De hoogste prioriteit tot bescherming van de pihiti is het voorkomen van de introductie van de zwarte ratten naar Ua Huka die de grootste pihiti populatie heeft en een huidige rattenvrije status. De grootste kans op toevallige introductie van de ratten op Ua Huka is door verstekelingen in cargo die per boot op het eiland aankomen. Om deze mogelijkheid te minimaliseren hebben we de plaatselijke gemeente voorzien van livetraps die rondom het havengebied zijn neergezet. Onze pogingen op het eiland Fatu Iva waren erop gericht om de ratten uit te roeien in de Punahitahi vallei – plaats van herhaalde observaties van pihiti en

favoriete nestbomen, door het plaatsen van lokaas op regelmatige afstand van de bovenste toppen van de vallei. We stelden ons tevens als doel om veilige nestplaatsen te creëren door het ophangen van ratveilige nestboxen en potentiële nesten onbereikbaar voor ratten te maken. De nesten bestonden uit PVC-pijp en werden geplaatst op hoogten variërend van 8-20m in bomen geïdentificeerd als zijnde de voorkeur hebbend om te nestelen door pihiti. Er werd gezocht naar nestbomen op het eiland Fatu Iva binnen het gebied waar lori's regelmatig werden gezien.

Hoewel er geen actieve nestbomen werden gevonden, mogelijke bomen met nestholten die de voorkeur hebben bij lori's en die relatief afgelegen lagen van andere bomen werden beschermd met boombeveiliging bestaande uit een brede strip van dun metalen repen van 50cm die werden geplaatst op tenminste 2m boven de basis van de boom. Waar bomen in de nabijheid van andere vegetatie stonden, werden de takken verwijderd om er zeker van te zijn dat ze niet naar boven konden klimmen om over te springen. Jammer genoeg hebben we tot op heden, vanwege tijdsdruk en de moeilijkheden en kosten die gemoeid zijn met het regelmatig terugkeren naar de Marquise eilanden, tot op heden nog geen kans gezien om de voortgang van onze beschermingsactie voldoende uit te werken. Van bijzonder belang is óf er lori's zijn die kunstmatige nestboxen zijn gaan gebruiken die op Ua Huka en Fatu Iva zijn geplaatst en of de rattendichtheid aanzienlijk is toegenomen en broedsucces van de pihiti is toegenomen in Punahitahi vallei op Fatu Iva door de controle op ratten.

Betrokkenheid en educatie van de gemeenschap

We profiteerde enorm van de raadpleging en medewerking van de lokale bevolking en verzamelden informatie m.b.t. de verspreiding, historische status en voedsel -en nestbiologie van de soort door praatjes en gesprekken met de scala aan lokale inwoners. Verschillende mensen waren wat meer betrokken bij het project doordat ze fungeerde als bewaker en hun kennis van de natuurlijke historie van het eiland deelde en één was tewerkgesteld om de rattencontrole te leiden op Fatu Iva. Betrokkenheid van de lokale bevolking stelde ons ook in staat bewustwording te kweken onder eilandbewoners over de eisen van de pihiti en andere vogels van Marquise op hun eiland over zowel hun gezondheid-, landbouw- en milieuproblemen veroorzaakt door ratten. Verspreiding van posters van de pihiti en andere lokale vogels op scholen en gemeenschapshuizen en discussies tijdens ons werk met gemeenschapsleiders, waaronder leraren, politie, regeringsambtenaren en landeigenaren droegen tevens bij aan de educatiecampagne van de gemeenschap.

Onderzoek en bescherming in de toekomst

Onze pogingen vertegenwoordigen de eerste stap op weg naar een onderzoek -en beschermingsprogramma die nodig is voor de pihiti. Onderzoeksprioriteiten in de toekomst zal nodig zijn door het onderzoeken van de habitatseisen, nestbiologie en voedsleecologie van de Ultramarijn lori over een langere periode. Gelijktijdig is een meer gedegen kennis nodig over de verspreiding en de biologie

van de zwarte ratten en hun effect op de Vini lori's en andere vogels op de Markiezen. De eenvoudigste, meest kostenbesparende en dringendste beschermingsprioriteit voor de Ultramarijn lori is te voorkomen dat er zwarte ratten naar het eiland Ua Huka komen. De ogenschijnlijke mislukking van de translocatie van Fatu Iva en de kwetsbaarheid van de Ua Huka populatie suggereert dat er ernstig moet worden overwogen om een translocatie op te zetten van pihiti naar een ander eiland, het meest geschikt is Mohotani. Dit eiland is onbewoond, er wordt aangenomen dat het rattenvrij is en heeft ogenschijnlijk geschikt habitat. Maar voordat zoiets wordt ondernomen is er meer onderzoek nodig naar de biologie van de soort, habitatvereisten en de geschiktheid van Mohotani. Beschermingspogingen voor de resterende lori populaties op Ua Pou, Fatu Iva en Nuku Hiva zal intensief werk en dure acties op lange termijn nodig hebben als deze populaties te redden van de dreiging van de ratten. Zulke pogingen zullen afhankelijk zijn van verantwoorde fondsen en betrokkenheid en training van de lokale bevolking. Er zijn wat voorstellen en interesse voor zulke programma's op Ua Pou en Fatu Iva. Belangrijk hierbij is dat er op dit moment maar weinig gelegenheden zijn om de lokale bevolking erbij te betrekken en te trainen in wildlifemanagement en beschermingsonderdelen op de Marquise eilanden en de Pacific eilanden in het algemeen. Lokale opbouw van capaciteit is vitaal voor de bescherming en management op lange termijn van het tere paradijs van de tropische Pacific eilanden en zijn vogels. Dankbetuigingen en Literatuurverwijzing: zie Engels tekst.

De Zwartwang agapornis in Zambia (pag.10)

Door Louise S. Warburton Universiteit van Natal, Zuid-Afrika

Deze studie werd ondernomen om de ecologie van de Zwartwang agapornis *Agapornis nigrigenis* te onderzoeken in het wild. Voorafgaande aan deze studie was er weinig bekend over de ecologie van deze papegaai of andere leden van de genus *Agapornis*. De Zwartwang agapornis staat bekend als kwetsbaar en heeft blootgestaan aan een ernstige teruggang van de populatie en verminderde verspreiding waarvan ze, om voornamelijk speculatieve redenen, ze nooit hersteld zijn. Het gehele doel van dit project was de grondbiologie van de

Zwartwang agapornis op te helderen en de beschermingsacties te ontdekken die nodig zijn om de soort te beschermen in het wild.

Er werd 22 maanden veldwerk gedaan over het hele verspreidingsgebied van zuidwest Zambia tussen mei tot december 1998; maart tot december 1999 en februari tot mei 2000. Een educatieproject gericht op de Zwartwang agapornis werd in september 2001 uitgevoerd met lokale scholen, bewoners en scouts van de Zambia Wildlife Authority

Historische gegevens m.b.t. de verspreiding van de Zwartwang agapornis, zowel binnen als buiten Zambia zijn zeldzaam, anekdotisch en vaak ongeloofwaardig en er wordt gesuggereerd dat de soort endemisch moet worden beschouwd in Zambia. Binnen zijn in zijn kerngebied heeft de soort een besloten en beperkte verspreiding, gekenmerkt door Mopane bosland en constante waterbronnen. Er komen twee ondersoortenpopulaties, blijkbaar gescheiden van elkaar, voor.

Zwartwang agapornissen waren 's morgens vroeg en laat in de middag het meest actief, waarbij ze dagelijks de grootste groep vormden, die afgewisseld werd met drinken en eten. De kleinste groep deed zich voor tijdens de rusttijd. Meestal waren de groepen beduidend groter tijdens het droge (buiten de broedtijd) seizoen. Men zag Zwartwang agapornissen foerageren op 39 soorten. Voedselonderdelen waren zaden, bladeren, bloemen (vooral nectar), fruitsap, ongewervelde dieren, schors, korstmos, hars en planten. Er werden verschillende foerageertechnieken gebruikt. Er werd overwegend aan de grond gegeten, afgewisseld door kleine tijdelijke of ruimtelijke bewegingen. Het eten van planten hing af van het seizoen en bij beschikbaarheid. Voedsel voorkeur was niet specifiek en ze waren niet afhankelijk van beperkte voedselbronnen. Zwartwang agapornissen voeden zich met twee landbouwgewassen. Er was geen bewijs aan te nemen dat ze zich uitgebreid voedden tijdens het oogstrijpingsproces of het afhankelijk zijn van de gewassen voor hun overleven. Het seizoen van de oogstrijping viel samen met het broedseizoen van de agapornissen. De soort staat algemeen bekend als een plaag voor het gewas, waarbij 18% van de

zaadtoppen van de milletgewassen meer dan 20% schade oplopen tijdens het rijpingsproces. Lokale boeren proberen hun gewassen op verschillende manieren te beschermen, maar die waren grotendeels ineffectief en zelden dodelijk voor de agapornissen. De belangrijkheid om lokaal tolerantie voor de soort te bewerkstelligen d.m.v. educatieprogramma's wordt nader onderzocht. Deze studie vertegenwoordigt de eerste collectie broedgegevens over de soort. Broeden gebeurde van midden/eind januari tot begin mei. Er werd door de meeste paren één legsel grootgebracht per broedcyclus. Er werden 78 nesten gevonden en kenmerken gemeten. Men denkt dat ze trouw zijn aan nestplaatsen. Hoewel broedgedrag niet coöperatief was werden de meeste nesten in een tamelijk beperkte verspreiding gevonden. Er leek geen beperking van nestgelegenheid te zijn of was reden dat het invloed had op de nakweek van de populatie. Bovendien werd er paarvorming, copulatie, ouderzorg en jeugdgedrag gemeld. Grootte van de legsels, interval tussen het leggen en uitkomen van de eieren van vogels in gevangenschap zijn meegenomen. Eén jong bleek positief voor PBFD. Andere observaties wijzen

erop dat PBFD voorkomt bij de wilde populatie. Zwartwang agapornissen zijn zeer afhankelijk van water en moeten minstens tweemaal per dag drinken. De agapornissen zijn uiterst voorzichtig drinkers die niet zullen drinken als de waterbron wordt verstoord door mensen of vee. Watervoorziening is een beperkende factor voor de Zwartwang agapornis. De geleidelijk aan uitdroging van de hun habitat schijnt de belangrijkste oorzaak te zijn van de vermindering van bewoning binnen zijn kleine gebied. De afgelopen jaren (1950-1997) heeft de jaarlijkse regenval de habitat van de Zwartwang agapornissen doen verminderen, met als resultaat de verdere teruggang van zijn toch al beperkte verspreidingsgebied, waardoor de soort meer en meer afhankelijk is van kunstmatige watervoorzieningen. Het beschermingsmanagement zou er voornamelijk op gericht moeten zijn om waterbronnen in stand te houden en te creëren met minimale verstoring van buitenaf; het wildvangverbod handhaven voor de soort, doorlopend milieueducatie op lokale scholen waarbij de bescherming van de agapornis wordt gestimuleerd en populaties in de gaten houden tijdens het droge seizoen van waterbronnen telt.

Op zoek naar de bedreigde ara's in Bolivia (pag.11-14)

Door Rosemary Low

In het novembernummer van PsittaScene vertelde ik het verhaal over het Peruaanse deel van de allereerste expeditie van WPT-leden verleden jaar augustus. In dit artikel zal ik ons korte maar spannende verblijf in Bolivia beschrijven, voordat we doorreisden naar Peru. We waren met negen personen, vier van de UK en vijf uit de VS en we troffen elkaar in Santa Cruz, de winderige hoofdstad van Bolivia. Op het vliegveld werden we verwelkomd door Jean-Paul Ayala van Green Bolivia, die ons het hele Boliviaanse deel van ons avontuur begeleidde. De volgende morgen vlogen we naar Cochabamba, waar we een korte vlucht hadden naar Trinidad, met een adembenemend uitzicht op de Andes. Onze eerste bestemming was Llanos de Moxos waar we op zoek gingen naar de Blauwkeel ara *Ara glaucogularis*, één van de meest zeldzame papegaaien ter wereld (zie PS febr. 2002). Om het gebied waar hij voorkomt te bereiken reisden we door het volgens de jaargetijden ondergelopen savannen laagland in de staat Beni. Het kijken naar

vogels langs deze hoofdweg staat bekend als de beste ter wereld en overeenkomend met dat van het Pantanalgebied in Brazilië. Sporadisch voorkomende palmbomen en talrijke termietenheuvels versierde savannen die bedekt is met lage beplanting. Hoge Jabiroe ooievaars *Jacana mycteria* eten langs de kant van de weg, onbepaald aan de grond maar spectaculair in de vlucht. Lelkraanvogels *Jacana jacana* lopen over de waterlelies in de poeltjes, gele ondervleugeldekveren glanzen in de zon en een toevallige Kuifhoenderkoet *Chauna torquata*, ter grootte van een kalkoen maar met een luid snaterende roep, gaat op de wieden. Statige Blauwe reigers *Ardea cocoi* zijn veel voorkomend en klapwieken gracieus weg bij het naderen van onze twee voertuigen. Vanaf de vuile weg (die zelfs de voorgaande week dreigde onbegaanbaar te zijn na de regen) zien we volop papegaaien in vlucht: de Weddells *Aratinga Aratinga weddellii*, Ara severa's *Ara severa* en Blauwkop pionussen

Pionus menstruus die eten van de oranje bloemen van een Cosorio boom. We waren op weg naar de Blue-throated Macaw Lodge, vlakbij de Rio Mamore en 68km van de dichtstbijzijnde stad van Trinidad. De lodge was kortgeleden gebouwd voor de vreemde toeristen die naar deze afgelegen plek komen dat een spanwijdte heeft van 100000 acres. We hoopten een glimp op te vangen van wat de bijna zeker de meest zeldzame ara ter wereld is, naar de Spix's. Het is de moeite waarde te vermelden dat er maar vier soorten ara's inheems zijn in één enkel land: Spix's en Lear's in Brazilië en de Blauwkeel en de Roodoor ara in Bolivia. Allebei de Braziliaanse soorten staan te boek als uiterst bedreigd en beide Boliviaanse soorten als bedreigd. Van nog slechts 50 Blauwkeel ara's is bekend dat ze in hun habitat van palmeilanden voortbestaan tussen natuurlijke savannen dat wordt gebruikt voor weiland. Het moeilijke voor deze soort is, dat bekend is dat ze alleen overleven op land in privé-bezit; de rijke

landeigenaren wonen mijlenver weg in de steden, waarschijnlijk zonder voeling met de natuur. De cowboys en hun families zijn daardoor de meest belangrijke spelers geworden in de toekomst van deze prachtige ara's.

De reden dat deze ara uiterst bedreigd is, is vanwege de roof uit het wild van zoveel vogels begin jaren 80, vlak na dat zijn populatie werd ontdekt door stropers. Ironisch genoeg bleef deze soort tot 1992 onontdekt door wetenschappers. In 1983 werd hij op Appendix I van CITES geplaatst en Bolivia staakte de export van papegaaien. De illegale handel ging een tijdje door – totdat deze ara té moeilijk te vinden was.

Het plaatje in mijn gedachte van diegene die zulke zeldzame soorten stropen was er één van magere, lelijke mannen die niets om de vogels die ze vingen gaven. Dit plaatje viel in scherven toen ik Pocho ontmoette, een voormalige stroper, die onze gids was. De volgende morgen, verlieten we de lodge lang vóór dageraad om na twee uur een palmeiland te bereiken. Toen de zon opkwam zagen we Geelnek ara's *Ara auricollis* vliegen aan de kant van de weg. Om onze bestemming te bereiken staken we te voet een drassig gebied over (gestoken in laarzen die we in Trinidad hadden gekocht) om het eiland te bereiken. Toen we daar aankwamen vlogen Blauwgele en Groenvleugel ara's over onze hoofden in uitbundige vroege ochtendvlucht.

Terwijl we het eiland bereikten vlogen een paar Geelvoorhoofd amazones *Amazona ochrocephala nattereri*. We zaten stilletjes op omgevallen bomen in het laagland bos wat overheerst werd door Schleelea en andere palmen. Gigantische dode varenbladeren, 3m lang, hingen eraan als vuile hemden. Het was kurkdroog aan de grond en de palmen zaten vol met lage, heesterachtige begroeiing en veel verrotte takken. Met een machete opende de mannen de palmmoten waar de ara's zich mee voeden, zodat we het binnenste konden fotograferen. Maar Blauwkeel ara's zijn schuw; we moesten stil zijn.

We zaten uren te wachten. Een paar Ara severa vloog over. Het tortelen van duiven en de harmonieuze klanken van de "oropendolas"

Waren de enige geluiden. We werden bezig gehouden door een schitterend paar ijsvogels *Galbula ruficauda* met glinsterende regenboogkleurige veren als grote kolibries. Om 10.45 uur vloog er een paar Blauwgele ara's boven ons. Ik sprong op bij het horen van hun roep – hoger erboven, meer angstig schreeuwend en minder schor dan dat van de ararauna. Het waren Blauwkeel ara's! Ze zagen er

prachtig uit in vlucht, terwijl de zon hun briljante schakeringen van turkoois blauw en geel uitlichtte.

Jean-Paul, Tanya en ik volgden de richting van hun vlucht om te kijken of het paar in een grote uitvallend boom zat. Ik staarde naar zijn kop door mijn verrekijker en slaakte een zucht van tevredenheid, gelovende dat dit de enige kans was om één van mijn favoriete soort te observeren. Ik was blij dat Tanya dit zeldzame schouwspel opnam met haar videocamera en zodoende een paar excellente opname had.

Weldra werden we bezocht door een kwetterende familie Groenvleugel ara's. Bij verschillende gelegenheden vlogen de volwassen vogels binnen in totale stilte, gaven dan een schreeuw als ze zagen dat we er nog steeds waren. Hun jongen werden "geparkeerd" in een grote boom wat verder weg. Ze schenen niet gealarmeerd door ons – alleen maar nieuwsgierig. Om 17.00 uur ging de zon onder, een oranjebol aan de hemel, toen we onze weg dwars door het moeras teruggingen. Vijf Blauwgele ara's vlogen in de verte.

Niet veel verder op pad stopten we om potloden, tekenkrijt en kladbloks uit te delen aan een groep opgewonden lokale kinderen met grote bruine stralende ogen. We hadden deze dingen in Trinidad gekocht als een kleine bijdrage aan de gemeenschap en, wél zo belangrijk, om het idee te wekken dat toeristen die komen om de ara's te zien indirect nuttig voor ze zijn, mede daardoor zijn de ara's het waard beschermd te worden. Het was al over 21.00 uur toen we terugkeerden op de lodge, moe maar tevreden.

De volgende morgen vertrokken we om 7.00 uur om terug te gaan naar Trinidad, er hing een mist vlak boven de grond over het hele vergezicht van de palmsavannen. Ieder excuus om te stoppen bracht een traktatie aan vogels, waaronder Blauwvleugel dwergpapegaaien *Forpus crassirostris flavescens*, Witoog aratinga's *Aratinga leucophthalmus* en een troep van 13 kleine en ongewone Kaalkop ibissen *Phimosus infuscatus* die dichtbij de weg zaten.

De wintertooi van de Tabebuia bomen voegden onverwachte kleurschakeringen toe aan het landschap. Eerst komen diegene met prachtige dieproze bloemen, gevolgd door de gele en witbloemige bomen. Sommige van de lage, vuurbestendige palmen waren geschroeid door de jaarlijkse verbranding van de savannen die tientallen roofvogels aantrekt om zich te voeden met de vluchtende dieren. Het vroege ochtend landschap was gevuld met vogelgezang en de harde schreeuwen van conures.

Kraanvogels en lepelaars hadden zich verzameld rond een waterpoel en een groep capybara's verlieten het water in aflopende grootte. Op de weg voor ons waren Weddells conures aan het drinken uit een poel. We wilden blijven hangen – maar we moesten een vliegtuig halen! Onze groep vloog naar Cochamamba en dan verder naar Santa Cruz, twee korte vluchten waarbij we de tijd hadden om 's middags in Santa Cruz door te brengen. Deze stad heeft weinig aantrekkingskracht voor mij dus bracht ik weer een bezoek aan de Zoo. (We hadden een hele korte stop daar tijdens onze "city tour" bij aankomst.) Het was een interessante zo niet een prettige ervaring. Mijn beste herinnering is van een groep Roodoor ara's rollende en badderende in hun zwembad. Ze waren een vreugde om aan te zien! De meeste papegaaien zaten in kleine, overbevolkte kooien, ondanks het bestaan van een enorme, beplante voliëre waar vele van hen een prachtig leven hadden kunnen leiden. Het was treurig een eenzame maar prachtige Pruimekop Pionus *Pionus t. tumultuosus* te zien zitten. Een hartverscheurend gezicht was het zien van een paar Harpijen (één van 's werelds meest statige vogels) in een voliëre die ontoelaatbaar klein was. De volgende morgen, 23 augustus, reden we door de buitenwijken van Santa Cruz en verder door stadjes, terwijl we stopten om kleine bananen en smaakvolle mandarijnen te kopen van twee kleine meisjes. Terloops zagen we twee Maximiliaan Pionussen op een struik aan de kant van de weg en terwijl we stopten een aantal Araparkieten *Aratinga a. acuticaudata*. Het landschap veranderde met het uur, de stadjes maakten plaats voor weelderig platteland, dan woestijn met enorme cactussen. Op 1800m bereikten we het stadje Comarapa, onze basis voor de volgende twee nachten. Terwijl we een dam passeerden, kwamen we aan een erg steile helling in de weg die ons voertuig bij de eerste poging niet kon negeren. Met het gevoel dat voorzichtigheid beter was dan moed, besloten we uit te stappen en het aan de bestuurder over te laten! 25km ten westen van Comarapa waren er spectaculaire uitzichten over het veld, vochtige Misque valleigrond ver beneden ons. Huisjes met muren van gedroogde steen sierden de velden omzoomd door bomen en gigantische cactussen. Pindaboeren waren in de zon aan het werk. Pinda's: de sleutel naar onze volgende soort! Ja, we waren op zoek naar de tweede inheems ara in Bolivia: de Roodoor ara *Ara rubrogenys*. Beperkt tot een gebied dat een stipje op de kaart van Centraal Bolivia is, deze bedreigde soort

bewoont een vreemde habitat voor een ara: droog bergachtig struikgewas op 1100 tot 2500m. Zijn verspreidingsgebied is zeer klein, waarschijnlijk maar zo'n 180km van noord naar zuid en 150km van oost naar west.

Zijn totale populatie is moeilijk te bereiken maar lijkt waarschijnlijk de 1000 vogels niet te boven te gaan. Tussen 1973, als de soort geïntroduceerd werd in de avicultuur, en 1983 toen hij op Appendix I van CITES werd geplaatst, werden er honderden van deze ara's gevangen en geëxporteerd. Het is onzeker welke invloed dit had op zijn populatie m.b.t. het feit dat hij wordt vervolgd door maïs -en pindaboeren. Zijn grootste probleem op dit moment is dat zijn hele bekend zijnde habitat is veranderend voor landbouwgebruik.

De mensen hier zijn zó arm dat het succes of het falen van hun oogst cruciaal is voor hun overleven. Waarom zouden ze de ara's beschermen die hun oogsten aanvallen? Er is maar één reden: eventueel ecotoerisme. Ik zag de volgende dag precies wat dit betekent toen we allemaal geld gaven aan de oude, gerimpelde pindaboer over wiens land we zojuist hadden gelopen. Met een hand zo hard als gelooide leer, drukte hij deze biljetten aan zijn lippen en schudde ons de hand. We hadden hem waarschijnlijk meer geld gegeven dan hij zou oogsten van de aardappelgewassen die hij de volgende week zou planten na het graan en de pinda's. We voelden allemaal heel sterk dat dit de beste manier was om deze boerengemeenschap duidelijk te maken dat de Rooddoor ara's waardevol zijn als een bij tijd en wijle contante bonus, ondanks wat schade die ze kunnen hebben aan hun oogsten.

Onze eerste namiddag in de Misque vallei was teleurstellend. De wind was zó straf dat we aan de verreijkker van Jean-Paul moesten gaan hangen omdat we bang waren dat hij werd weggeblazen. Na een tijdje hoorden we ara's roepen en kregen we korte glimpen van vogels op afstand als ze de berg af vlogen. Maar de wind was zó sterk dat ze niet bleven zitten. De zon lichtte een paar seconden hun oranje onderveren op toen acht vogels hoog

boven ons vlogen om ergens in de bergen te gaan zitten. We keerden terug naar Comarapa, terwijl we even stopte om een werkelijk prachtig paar grote Spitskuifspechten *Phloeocastes leucopogon* met rode kop te aanschouwen. De volgende morgen waren we al vroeg terug in de vallei, vol verwachting. Plotseling maakte ons hart een sprongetje: in het veld ver beneden ons konden we een troep ara's zien en horen. Meer en meer kwamen aanvliegen. Opgewonden telde ik er 45 – mar er waren er meer dan dat! Jean-Paul was opgetogen. Dit was de grootste troep die hij in jaren had gezien.

Ik leunde tegen de Landcruiser een alpaca shawl rond mijn schouders (het was koud daarboven!) Ver beneden kon ik de ara's zien spelen, eten, kibbelen en heen en weer lopen of ondersteboven hangende om hun oranje vleugelveren te laten zien. Door de kijker probeerde ik jongen te tellen. In één groep van 15 stuks waren er drie, misschien vier.

De heldere kleuren van de ara's waren in sterk contrast met de roodachtig bruine, steenachtige bodem, de grauwe bomen met lichtgroene bladeren en de grote cactussen, naaldachtig of fluitachtig. Er was wat vermakelijke spel tussen een jonge ara die in een boom zat en twee Zwartkopgaaien. Op deze jonge leeftijd en met de nabije steun van een volwassene, was hij vastberaden zijn autoriteit te tonen. Zelfs toen de volwassen vogel wegvloog, wilde de jonge ara niet opgeven. De gaaien bleven luidruchtig op het eind van de grote dikke tak zitten totdat ze het opgaven tegen het gewicht van hun papegaaienbuur en verslagen wegvlogen.

We klommen langs de helling naar beneden naar het veld waar de ara's zaten te eten van de resten graan van de laatste oogst. Terwijl we over twee stroompjes sprongen en een paar overstapjes over klommen, kropen we steeds dichterbij. En passant verstoorden we een familie Geelschouder blauwvoorhoofden *Amazona a.xanthopteryx* die zaten te eten in de top van een bloeiende boom. Het speet mij dat ze wegvlogen. De Boliviaanse vogels zijn zeker de meest

mooie Blauwvoorhoofden in zijn hele verspreidingsgebied.

De jonge ara's, te herkennen aan hun donkerbruine voorhoofden en ontbreken van oranje, waren onvoorzichtig en de laatste die uit de buurt van de toeschouwers bleven. Er zaten er twee in het veld het gevaar negerend. De volwassenen aten, terwijl ze stukjes graan oppikten die waren overgebleven van de oogst; ze bewogen zich verder weg maar ze bleven nog voor meer dan een uur. Geleidelijk aan trokken ze weg en we vertrokken om 11.00 uur. Terwijl we teruggingen naar Comarapa genoten we van de kleurrijke, drukke zondagsmarkt, een groot lokaal evenement, waar je van alle kunt kopen van gedroogde kokos tot levende kalkoenen.

Om 15.00 uur vertrokken we opnieuw naar de Misque vallei, in de hoop nog meer foto's te kunnen maken. Onderweg stopten we om vijf Andes Condors *Vultur gryphus* te observeren, die boven ons cirkelden en een groep Blauwkop conures, die in een boom langs de weg zaten te rusten en hun veren te poetsen. "Onze " ara's waren er, in hetzelfde veld en we klommen naar beneden om weer naar ze te kijken. Deze keer hadden we geluk: de zon kwam door en zette ze in een caleidoscoop van blauw, bleekgroen en oranje terwijl ze naar beneden zeilden op hun typische fladderende manier. Sluiters klikten naarmate ze brutaler werden en boven ons vlogen, mogelijk net zo nieuwsgierig naar deze vreemde groep mensen, die niet op het land werkten als dat wij gebiologeerd waren door hun schoonheid.

Sommige mensen die deze ara's in het veld gezien hebben, vinden dat ze de mooiste van alle ara's zijn in de vlucht. Fris je geheugen op met die fantastische foto's in PsittaScene van november 2002 die twee pagina's in beslag namen! Als een troep in een boomtop landt, is het net of de boom plotseling in volle oranje bloei staat! Soms lijkt het of de ara's op de wind drijven met als enige doel hun vlammeende kleuren te tonen! We kwamen allemaal naar huis met blijvende herinneringen aan hun schoonheid.

Pacheco: een "papegaaienkiler" uit Guyana (pag. 15)

Door Gino Conzo, dierenarts te Napels, Italië

Pacheco's Parrot Disease (PPD) is een dodelijke ziekte van Psittacine vogels, mede door papegaaien die uit Zuid-Amerikaanse landen worden

geïmporteerd. Gewoonlijk begint het verlies vanwege PPD tussen één en twee weken (zijnde de incubatietijd van PPD) na aankomst van de lading in de

quarantaine stations. De meeste vogels ontwikkelen procentueel de acute vorm en gaan plotseling dood zonder vertoon van symptomen vooraf. Anorexia, lethargie,

verfomfaaide veren en typische gele ontlasting zijn tekenen die meestal worden gezien bij de acute vorm. In beide gevallen is de infectie en het sterftecijfer erg hoog, wel tot 100% van de besmette vogels. De veroorzaker van PPD is Psittacid Herpesvirus (PsiHV), een virus die in staat is de lever-, milt- en niercellen van besmette vogels in rap tempo te vernietigen. Daarom zijn schade aan de bovengenoemde organen, meestal verergert door bloederige darmontstekingen, kenmerkend tijdens post mortum. Deze tekenen en achtergrond (pas geïmporteerde papegaaien) zijn meestal kenmerkend voor PPD, wat wordt bevestigd door weefselonderzoek van de levercellen, virusweek en sinds kort DNA testen. Pacheco is een typische voorbeeld van een aan stress gerelateerde ziekte. PsiHV kan latent vogels voor langere tijd infecteren, maar als het immuunsysteem onder druk wordt gezet door stresssituaties kan deze “balans” gemakkelijk worden doorbroken en het virus kan zich door het papegaaienorganisme verspreiden met als doel de organen. Dit is precies wat er gebeurt bij geïmporteerde papegaaiachtigen. Sommige papegaaien zijn latent geïnfecteerd in het land van herkomst; na hun vangst verminderen, door de stressfactoren die met de import (vangst, overbelading, verandering van voedsel, klimaatveranderingen, verzending etc) gepaard gaan, de onderdrukking van het immuunsysteem en de geleidelijke ontwikkeling van PPD. Besmette vogels (die schijnbaar een goede gezondheid uitstralen bij aankomst) verbergen een groot aantal virussen in uitwerpselen of door inademing en besmetten snel andere papegaaien in dezelfde lokaliteit. Zonder een gesloten

afscheiding tussen de verschillende papegaaienladingen en strenge gezondheidsbepalingen, kunnen papegaaiachtigen in de quarantaineruimtes snel PPD ontwikkelen. Ofschoon wordt aangenomen dat alle Derde Wereld soorten ontvankelijk zijn voor PPD, kunnen alle papegaaiachtigen aan deze ziekte doodgaan. Amazones, Pionussen, Ara's en Muisparkieten zijn in het bijzonder gevoelig voor PPD en vaak gaan alle besmette vogels van dezelfde lading binnen een paar dagen dood na de eerste sterfgevallen. Andere soorten vertonen intermediaire gevoeligheid, terwijl sommige Conures (Nandaya en Patagonen hoofdzakelijk) zelden doodgaan en, vaak, geen enkele tekenen van ziekte vertonen, ofschoon PsiHV in hun lichaam huist. Van deze Conures wordt aangenomen dat ze heel erg “gevaarlijke” vogels zijn, omdat ze gezonde dragers van PsiHV zijn en PPD kunnen verspreiden onder alle papegaaien die met hen samen zijn gehuisvest (broedfaciliteiten, dierenwinkels etc...). PPD wordt vaak gezien bij geïmporteerde papegaaien uit Guyana. Verzamelde gegevens door dierenartsen, die in quarantaine stations werken in België, Holland, Italië en Spanje (persoonlijk contact), vertonen constant de hoogste graad van sterfte (bijna 100% van de geïmporteerde vogels) bij Amazonica's *A. amazonica*, die uit Guyana komen, gevolgd door andere soorten van de genus Amazona, Ara, Pionus, Caiques en Kraagparkieten van dezelfde lading. Het hoge sterftecijfer van de Amazonica's is waarschijnlijk te wijten aan het grote aantal geïmporteerde vogels van deze soort in elke lading en de povere omstandigheden (overbelading, slechte hygiëne) waaronder ze worden gehuisvest

tijdens hun quarantaine. Minder vaak kan er PPD uitbraak worden vastgesteld in papegaaien (Muisparkieten vooral) die uit Argentinië komen. Maar het hoge aantal Conures die uit dit land komen, verhogen de kans om dragers van PsiHV te importeren.

Pogingen om PPD te behandelen of te voorkomen is zelden effectief. Vaccinatie van papegaaien tegen PPD is moeilijk omdat er verschillende PsiHV serums (zonder kruisreactie) bestaan; daarom zijn papegaaien die ingeënt zijn met het serum waar PsiHV1 vaccin inzet (de enige in de handel) niet beschermd tegen andere PsiHV gerelateerde infecties. Bovendien zorgen stressomstandigheden van kortelings geïmporteerde papegaaien dat hun immuunsysteem slecht reageert op vaccinatie. Op Acyclovir (antiviraal medicijn gebruikt om verschillende Herpesvirusinfecties te behandelen) gebaseerde behandeling kan de verspreiding naar gezonde vogels verminderen, maar is niet effectief voor reeds geïnfecteerde papegaaiachtigen. Op basis van de hiervoor genoemde overwegingen, om de import van papegaaien uit de landen van Zuid-Amerika (vooral Guyana) waar PPD inheems is, lijkt op dit moment de enige effectieve preventieve maatregel om de sterfte van een groot aantal wilde papegaaien te voorkomen en de verspreiding van PPD naar Europese landen.

De EU eisen dat alle geïmporteerde vogels worden vergezeld van een gezondheidscertificaat en uit landen moeten zijn die lid zijn van de Office International des Epizooties (OIE). De WPT heeft aan betrokken instanties geschreven om hun gepaste aandacht voor dit onderwerp te bevorderen

Vertalingen Ria Vonk

"Vanwege veranderingen in de opmaak van PsittaScene, op het allerlaatste moment, zijn er bepaalde artikelen niet vertaald!!! Excuses hiervoor."